

DronningMaudsMinne

HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

BACHELOROPPGAVE
Hovedmodell
Fordypning: Fysisk fostring

"Hvilke opplevelser og erfaringer har personalet i en barnehage rundt temaet mobbing og helsekonsekvenser, og er arbeidet de gjør for å forebygge i tråd med forskning på emnet?"

Innleveringsdato: 22.04.2015

Av: Charlotte Vongraven
Kandidatnummer: 230
Emnekode: BAC-H002

Veiledere: Kathrine Bjørgen - FysiskFostring
Trine Telnes – Pedagogikk

Innholdsfortegnelse:

1. Innledning	1
1.1. Begrunnelse for valg av tema.....	1
1.2. Problemstilling.....	2
1.3. Oppgavens disposisjon.....	2
2. Teori	3
2.1 Mobbing.....	3
2.2 Hvordan påvirker mobbing helsen til barn?.....	5
2.3 Hvordan kan en forebygge mobbing i barnehagen?.....	7
2.4 Hva er barnehagens rolle rundt forebygging av mobbing og helse?.....	8
3. Metode	12
3.1 Valg av metode.....	12
3.2 Informantene.....	12
3.3 Prosedyre.....	13
3.4 Intervju.....	13
3.5 Metodekritikk.....	14
3.6 Analyse.....	15
3.7 Ethiske retningslinjer.....	15
4. Resultat og drøfting	17
4.1 Personalets tanker og erfaringer med mobbing blant barn i barnehagen.....	17
4.2 I hvilke situasjoner er det erfart mobbing blant barna?.....	18
4.3 Personalets erfaringer rundt psykiske påkjenningen til barn i forhold til mobbing...21	
4.4 Forebygging og tiltak.....	22
4.5 Hva mener personalet bør gjøres for å øke fokuset på mobbing barnehagen?.....	25
5. Oppsummering og konklusjon	28
6. Litteraturliste	29
7. Vedlegg	32
7.1 Vedlegg 1: Intervjuguide.....	32
7.2 Vedlegg 2: Analyse av intervjuene.....	33

1. Innledning

1.1. Begrunnelse for valg av tema

Mobbing er et tema som lenge har hatt stort fokus i skole og på arbeidsplasser der barn og voksne blir trakassert, plaget og mobbet av andre mennesker. Den senere tiden har også media rettet mye fokus på dette, men til tross for alt fokuset virker det som mobbing fremdeles er et stort problem. I november 2014 skrev VG en artikkel om en gutt på 13 år ved navn Odin Olsen Andersgård som ble mobbet hver eneste dag og ved to forskjellige skoler. Et sitat fra Odin vekket mange følelser i meg, og viser hvordan han oppfattet håndteringen av sin situasjon. Han sa: *"Det hjelper ikke å si ifra, de gjør ikke noe uansett"* (Mikkelsen og Åsebø, 2014). Odin valgte til slutt å ta sitt eget liv. Dette kan være med på å belyse hvor viktig temaet mobbing er, og hvilke alvorlige konsekvenser mobbing kan få for barn og unge.

Gjennom en barnehagepraksis observerte jeg en jente på 5 år, som jeg her gir det fiktive navnet Lene. Lene lekte mye alene, nesten hver dag i en periode, og under hente-situasjonen viste hun stor glede over å møte foreldrene sine. Jeg snakket med Lene og spurte hvorfor hun ikke var sammen med de andre jentene. Jeg fikk til svar: *"de vil ikke være sammen med meg"*. Da jeg konfronterte de andre jentene med dette fikk jeg til svar: *"vi liker ikke henne, hun er teit"*. Etter å ha forklart jentene at det ikke var akseptert, og at i barnehagen skal alle få være med i leken, fikk jenta være med. De sto sammen en liten stund før jentene i gjengen sa: *"gå vekk, vi vil ikke leke med deg"*. Lene sprang bort. Det stakk inne i meg, jeg ble paff og visste ikke hva jeg skulle gjøre. Jeg delte opplevelsen med de ansatte i barnehagen med stor bekymring. Jeg opplevde ikke den samme bekymringen hos de ansatte, de snakket det bort. Det forundret meg at de ikke tok dette alvorlig og straks tok tak i det. Mange spørsmål dukket opp i hodet mitt. Hvordan følte jenta det egentlig, og hva gjorde det med henne at hun ikke ble sett og tatt på alvor av de voksne?

Ulike forskere har gjort undersøkelser og forsket på mobbing i skole, og de senere år rettet fokuset mot barnehagene (Helgesen, 2014). Rammepåbudet sier at *"barnehagen skal ha en helsefremmende og en forebyggende funksjon og bidra til å utjevne forskjeller. Barnehagen har en samfunnsoppgave i tidlig forebygging av diskriminering og mobbing"* (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 8). Her ser vi at barnehagene har en plikt til å bidra med forebygging og motvirke mobbing. Blir dette gjort? Er forskningen, og informasjonen rundt mobbing ut til barnehagene tilstrekkelig? Det er dette jeg i den kommende teksten vil ha

fokus på. Jeg vil undersøke hvilke forskning som er gjort på emnet, og hvilke erfaringer personalet har ute i barnehagene.

1.2 Problemstilling

Formålet mitt med denne oppgaven er å finne svar på om det blir jobbet med temaet mobbing i barnehagen og hvilke tiltak som blir gjort for å forebygge dette. Jeg har på bakgrunn av dette valgt denne problemstillingen:

”Hvilke opplevelser og erfaringer har personalet i en barnehage rundt temaet mobbing og helsekonsekvenser, og er arbeidet de gjør for å forebygge i tråd med forskning på emnet?”

Selv om mobbing er et viktig tema og trolig blir jobbet med på ulike måter i de ulike barnehagene, har jeg tatt for meg kun én barnehage og kan derfor ikke si noe om hvordan det blir jobbet med temaet på et større samfunnsmessig grunnlag. Jeg har også avgrenset oppgaven til å ha et fokus på helse, da dette er relevant for fordypningsenheten i utdanningen min.

1.3 Oppgavens disposisjon

Når det gjelder oppgavens oppbygging har jeg valgt å dele den opp i kapitler med ulike undertitler. Jeg tar først for meg teoridelen i kapittel 2 der jeg har valgt teori på bakgrunn av problemstillingen. Begrepene helse og mobbing er sentrale og legger føring for oppgaven. Videre velger jeg å se på konsekvenser, forebygging og barnehagens rolle i lys av temaet. I kapittel 3 kommer metodedelen der jeg begrunner hvordan jeg har gått frem for å finne svar på problemstillingen min og hvorfor jeg har valgt intervju som metode for innsamling av funnene mine. Jeg presenterer kort informantene før jeg sier litt om vurderingen jeg har gjort av forarbeid og gjennomføring av intervjuene og analysen. Til slutt forteller jeg hvilke etiske retningslinjer en må forholde seg til når en skal gjennomføre et intervju. I kapittel 4 presenterer jeg funnene jeg har fått ut ifra intervjuene jeg har gjennomført. Videre drøfter jeg dette på bakgrunn av problemstillingen min, og i henhold til teori og mine egne erfaringer. Til slutt kommer kapittel 5 der jeg vil se tilbake på problemstillingen og vise til hovedfunnene i oppgaven der jeg forsøker å komme med en konklusjon der jeg oppsummerer funnene mine og hva jeg har lært.

2. Teori

I denne oppgaven velger jeg å greie ut om forskning og undersøkelser sett i en teoretisk forståelse for valg av tema. Det finnes ulike forskere som har studert og forsket mye på mobbing rettet mot skolen, der jeg ser at noe av dette kan overføres til barnehagen i et forebyggende perspektiv.

2.1 Mobbing

Mobbing er et fenomen som mange har ulik forståelse for, og det blir derfor viktig å definere hva mobbing er. Olweus, som er en av de fremste mobbeforskerne i Norge og Skandinavia, sier dette om mobbing ” *en person er mobbet når han eller hun blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere personer, gjentatte ganger og over en viss tid*” (Olweus, 1992, s. 17). Erling Roland, en annen norsk forsker definerer mobbing som fysisk og eller psykisk vold mot et offer, utført av enkelt personer eller grupper. Ulike begreper blir tatt i bruk om mobbing, men en felles forståelse er at det er en negativ handling utført av en eller flere personer, rettet mot en annen person (Helgesen, 2014, s. 21).

Mobbingen skjer på ulike måter og i ulike situasjoner. En skiller stort sett mellom individbasert tilnærming eller mobbing som et gruppefenomen, og det er disse som er mest brukt i følge Helgesen. Det er altså enten en person som utfører mobbingen eller flere i en gruppe. Ofte kan det også være at de andre i gruppa bare er tilskuere og er delaktig ved å vise tydelig støtte i handlingene som mobberen utfører. Stort sett er den som mobber i en aggressiv posisjon der offeret er svakere og ofte hjelpeløs i mobbe situasjonen. Hensikten er å påføre offeret mental eller fysisk smerte, altså at den som blir mobbet får vondt eller føler seg såret og eller krenket (Helgesen, 2014, s. 22). Det viser seg at det dreier seg om et maktforhold der det er ujevnt styrkeforhold mellom mobber og offer. Olweus legger vekt på at vi har både indirekte mobbing som isolering og utestenging fra en gruppe, og direkte mobbing som er mer åpne angrep rettet mot et offer. Det er også viktig å påpeke at den indirekte mobbingen der manipulering, utestenging, ord, gester, ryktespredning, grimaser, blikk og kroppsholdning er like sårende og skadelig som den direkte mobbingen der fysisk kontakt som spark og slag ofte blir brukt, i følge Pettersen (1997, s. 16).

I en rapport i samarbeid med NTNU og Dronning Mauds Minne Høgskole fra 2012, ble det gjort undersøkelser på barns trivsel og medvirkning i barnehagen. Det ble samlet inn data fra både foreldre, barn og barnehageansatte der Bratterud, Sandseter og Seland konkluderer med

at rundt 10% av barna ikke trives godt i barnehagen, og at det er en betydelig andel som synes det er "sånn passe" å være i barnehagen. Videre skriver de at "*det er også mange barn som opplever at de selv eller andre barn blir plaget i barnehagen*" (Bratterud, Sandseter & Seland, 2012, s. 3).

Helsedirektoratet viser til en forskningsrapport "*Dropping out of school as a meaningful action for adolescents with social, emotional and behavioural difficulties*" fra 2013 at hovedårsaken til frafall i videregående skole skyldes mobbing og at mobbing for mange startet allerede i barnehagen (Helsedirektoratet, 2015).

Helgesen sier også at sosiale spenninger i en gruppe er med på å utløse mobbing. Dorthe Marie Søndergaard, en dansk forsker, sier ifølge Helgesen at det ligger til grunn en angst for å ekskluderes fra det sosiale fellesskapet når det oppstår konflikter. Sosial eksklusjonsangst vil si at når en gruppe barn krangler eller ikke blir enige i hvem som skal være leder, oppstår det usikkerhet ved posisjonene til barna. Usikkerheten fjernes ved at ett av medlemmene blir avvist og ignorert. På denne måten gjenopprettes tilhørigheten til gruppa for de andre medlemmene. Det er også på denne måten og når barna ikke viser empati overfor den avviste at det kan kalles mobbing (Helgesen, 2014, s. 75-76). Likevel må en se på konflikter som en del av livet, og noe som skal lære å håndteres som en del av den sosiale kompetansen. Men når barn låser seg fast i leken og en gjentatte ganger utfører adferd som ikke er bra, som ignorering og stivnede posisjoner, behøver barna hjelp til å løse opp dette (Rørnes, 2007, s. 25).

I en undersøkelse gjort av Midtsand, Monstad og Søbstad "*Tiltak mot mobbing starter i barnehagen*" sies det at de voksne mente at det var lite fysisk vold i barnehagen, men at de likevel opplevde at guttene kunne utføre mer fysisk vold enn jentene. Jentene tok heller i bruk psykisk vold som hvisking og utfrysning og prøvde å skjule det (Midtsand, Monstad & Søbstad, 2004, s. 53). Dette indikerer at det er en viss forskjell i hvordan gutter og jenter mobber, men at det likevel er ganske likt i måten de gjør det på. Roland påpeker også kjønnsforskjellene der forskning tyder på at jenter og gutter har ulik sosial orientering. Jentene er mer opptatt av tilhørigheten til en annen, og gutter er mer opptatt av aktiviteten og makthierarkiet. Fysisk vold og trakassering er mer vanlig hos gutter enn jenter. Begge kjønn bruker erting, men at jenter bruker mer utfrysning enn guttene. En annen forskjell han også ser på som relevant er at gutter plager ikke bare de som er i sin egen klasse, men også elever i

andre klasser, og begge kjønn. Jenter plager stort sett andre jenter i sin egen klasse (Roland, 2014, s. 87).

Når det gjelder forskjeller i ute- og inne lek så har Midtsand, Monstad & Søbstad kommet frem til i undersøkelsen sin, der 29 barn bidro, at de voksne må bli mer oppmerksom på det skjulte som skjer ute, og i lukkede rom inne. 41% svarer at plaging skjer i uteliv, 41 % svarer ute og inne eller overalt og 17 % svarer mest inne. Dette viser at personalet må øve seg på å se etter plaging der det er liten voksendekning (Midtsand, Monstad & Søbstad, 2004, s. 58).

Helgesen skriver at det har blitt lite forsket på mobbing i barnehagen tidligere, men at det i følge ulike undersøkelser de siste årene kan konkluderes med at mobbing forekommer også i barnehager. Barn helt ned i 3- års alderen var i følge undersøkelsen delaktig i ulike former for mobbing. Dette er små barn som en tidligere, og som de fleste har trodd, ikke kan utøve slike handlinger (Helgesen, 2014, s. 19).

2.2 Hvordan påvirker mobbing helsen til barn?

Helse er et vidt begrep og omfatter mye. I følge verdens helseorganisasjon (World Health Organization) defineres helse som *"en tilstand av komplett, fysisk, psykisk og sosialt velvære, og ikke bare fravær av sykdom og svakheter"* (WHO, 2015). For å ha en god helse må alle disse kriteriene oppfylles og det er noe barnehagen skal, i følge rammeplanen, rette seg etter:

"Barnehagen skal sikre barn under opplæringspliktig alder et oppvekstmiljø som både gir utfordringer som er tilpasset barnets alder og funksjonsnivå og trygget mot fysiske og psykiske skadevirkninger" (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 8).

I dag vet vi mye om hvilke alvorlige skadevirkninger mobbing kan påføre barn og unge. Det er gjort studier som viser at voksne, som har blitt utsatt for mobbing, sliter med psykiske og somatiske (kroppslige) plager, og at dette kan være helseskadelige plager som er helt ødeleggende for et individ. Plagene kan også opptre som alvorlige senskader (Sandsleth, 2007, s. 27). Dette understreker også tidsskrift for Den norske legeforening der de opplyser om at *"problemene kan vedvare i flere år etter at mobbingen tar slutt, men det er fortsatt mangel på longitudinelle studier av årsaksmekanismer og langtidseffekter"* (Vatn, Bjertness & Lien, 2007). Flere undersøkelser er gjort om hvordan plager knyttet til mobbing kan påvirke et menneske. Sandsleth nevner plager som ensomhetsfølelse, nedstemthet, symptomer

på hukommelses- og konsentrasjonsproblemer, rastløshet, aggressivitet, usikkerhet, apati og somatiske plager som vondt i magen, diaré, kvalme og oppkast. Stor produksjon av stresshormoner som videre fører til økt svetting, munntørrehet, hjertebank, smerter i bryst, nakke og skuldrer kan også opptre (Sandsleth, 2007, s. 27). Dette ser vi også igjen i rapporten om *"Tiltak mot mobbing starter i barnehagen"* der det går frem at Paul Greiff har gjennomført en internasjonal forskning og funnet ut at i tillegg til de nevnte plagene over følte ofrene seg fysisk dårlige, var plaget av sengevæting, hodepine og tristhet. Det påvirket også mobbeofferets selvoppfatning negativt og mobbingen kunne knyttes til depresjoner. Videre i rapporten står det også at en studie fra USA viser at avvising påvirker barnets sosiale tilpassing, deltakelse i aktiviteter og holdninger til normer og verdier (Midtsand, Monstad & Søbstad, 2004, s. 27). Det er også naturlig at mobbeofferet utvikler frykt og angst og er usikre i sosiale sammenhenger i følge Roland. Han skriver at depresjoner og selvmordsfaren er langt mer betydelig hos mobbeofrene. Videre skriver han at depresjoner øker selvmordstanker betraktelig og forsøk på selvmord forekommer, der også noen tar sitt liv (Roland, 2014, s. 52). Han sier også at muskel og skjelettplager er en konsekvens og skyldes psykososiale belastninger.

I en artikkel fra tidsskriftet *Første Steg* ble det skrevet om at mobbing i barnehagen kan bekjempes. Marianne Godtfredsen, som er assisterende leder og fagutvikler ved Pedagogisk støtteenhet for barnehager, hadde observert barn i barnehagen, der to eksempler ble nevnt som oppsiktsvekkende: "Lise" gikk mye alene og "Petter" ble avvist når han prøvde å være med i leken. Godtfredsen spurte personale hvorfor det var slik, og fant ut at de ikke hadde oppdaget dette. *"Det finnes altså barn som går rundt i barnehagen og ingen oppdager at de ikke har det bra der"*. Videre nevner hun at tidlig innsats handler om å bygge en grunnmur for lek og vennskap (*Første Steg*, s. 4-7).

Det ser ut til at både hyppighet og varighet har noe å si for hvordan plagene til barnet utvikler seg i følge Midtsand, Monstad & Søbstad. Om et barn blir utsatt for fysisk mobbing kan det forsterke frykt og angst. Videre kan verbal mobbing, som for eksempel at offeret blir kalt "stygg" eller "dum", gi negativ virkning på selvoppfatning og på den måten føre til depresjon (Midtsand, Monstad & Søbstad, 2004, s. 28).

2.3 Hvordan kan en forebygge mobbing i barnehagen?

I 2002 kom det første "Manifestet mot mobbing" som var et tiltak mellom Kommunenes sentralforbund, Utdanningsforbundet, Fagforbundet, Foreldreutvalget for grunnskolen og Barneombudet som hadde en felles visjon om nulltoleranse mot mobbing. De ville rette et spesielt fokus mot de voksne og deres ansvar i skole, barnehage, hjem og fritid (Kristensen, 2014, s.34). Tiltaket reduserte forekomsten med omtrent 30 prosent i skolen i manifestperioden, og har siden 2002 blitt fornyet flere ganger (Roland, 2014, s. 45).

Utdanningsdirektoratet og NTNU Samfunnsforskning har gjort en elevundersøkelse fra 2014 som viser nedgang i mobbing og krenkelser ved skoler. Fra 2002 til 2007 var det en stabil nedgang, før det i 2013 viste en markant nedgang fra 6,8 til 4,2 prosent. I 2014 viste det ytterligere nedgang til 3,9 prosent. Undersøkelsen viste også en klar nedgang på 6 prosent fra 2013 til 2014, når det gjelder krenkelser (Utdanningsdirektoratet, 2015). I tillegg til dette oppgav rundt 20 prosent at skolen ikke gjorde noe som hjalp dem, og 48 prosent at skolen ikke vet noe om dette. "Dette viser at skolens langsiktige arbeid mot mobbing og for et bedre læringsmiljø gir resultater" (Utdanningsdirektoratet, 2015).

I en undersøkelsen gjort av Midtsand, Monstad og Søbstad (*Tiltak mot mobbing i barnehagen*) viste det seg at de ansatte hadde liten kunnskap om hvordan de skulle håndtere mobbing og hvordan dette kunne utarte seg. De hadde derfor ingen tiltaksplan for å håndtere slike situasjoner. Dette er viktige funn for å vise at en må rette mer fokus på forebyggingen i barnehagen, og at kompetansen blant personalet bør økes (Kristensen, 2014, s.35)

Olweus har utarbeidet en tiltaksplan mot mobbing der han i hovedsak har fokusert på tre nivåer; skolenivå, klassenivå og individnivå. Han ville rette tiltaksprogrammene mot både direkte og indirekte mobbing som skulle innebære at ofrene fikk mer selvtilit, større trygghet og at de følte seg godt likt og godtatt av minimum én eller flere medelever. I tillegg skulle det jobbes for å redusere mobbernes negative adferd. Videre var Olweus opptatt av at de voksne måtte være bevisste og med stort engasjement gå inn for å forandre på situasjonen (Olweus, 1992, s. 59). Også Roland har utarbeidet et tiltaksprogram, Zeroprogrammet, som har en del likhetstrekk med Olweusprogrammet. Han legger mer fokus på klasseledelse med tydelige voksne og forebyggende holdningsarbeid med elevene (Rørnes, 2007). Dette er tiltak som kan videreføres til barnehagene og forskning tyder på at de voksne har en sentral rolle i forebygging av mobbing. Miljøet barnet vokser opp i har mye å si for hvordan de blir formet som menneske. Olweus påpeker at familietrekkene øker risikoen for aggresjon hos barnet, det

vil si foreldrenes bruk av fysisk straff, omsorgssvikt osv. Overbeskyttelse av barnet vil også føre til en viss form for sårbarhet som da er rette mot de som er mobbeoffer (Rørnes, 2007). Her ser en at familieforholdene har en viktig rolle og det å ha et godt samarbeid med hjemmet er viktig for å kartlegge situasjoner rundt mobbing, noe også Midtsand, Monstad & Søbstad understreker i rapporten sin. De skriver at barnehagen er viktig for å kunne forhindre mobbing, men det viktigste skjer likevel i hjemmet (Midtsand, Monstad & Søbstad, 2004, s. 30).

Et tiltak som ofte er brukt i barnehager, utarbeidet av Kari Lamer, er programmet Du og jeg og vi to. Dette går ut på å fremme barnas sosiale kompetanse, men det har også fokus på barnehagens kompetanseutvikling (Rørnes, 2007, s. 166). Også Gotvassli skriver om hvor viktig det er med kompetente barnehageansatte som er oppdatert på ny og viktig kunnskap der de er rystet til å kunne håndtere krevende situasjoner. Kompetanseutvikling er derfor svært viktig både for å øke kompetansen blant de ansatte og på den måten øke kvaliteten på barnehagen (Gotvassli, 2004). Det er viktig at barnehagepersonalet er bevisste i sine holdninger, verdier, sosiale regler og normer som overføres til barna, og på den måten må barnehagen utvikle en felles forståelse og holdning for hva som er viktig å formidle til barna (Midtsand, Monstad & Søbstad, 2004, s. 65). Her ser en hvor viktig kvaliteten i det barnehagen formidler er.

Roland skriver at en gjerne kan ta i bruk litteratur som en del av forebyggingen, der en leser om temaer som handler om mobbing. På den måten kan barna selv identifisere seg med det som blir lest. Videre nevner han også film, drama og rollespill som en del av forebyggingen, dog rettet mot skolen (Roland, 2014). Midtsand, Monstad & Søbstad har utarbeidet en strukturert aktivitetsplan der de nevner barnemøter der en skal finne ut hvordan en kan få det enda bedre i barnehagen, og videre gi barna en forståelse av at de kan påvirke tilværelsen. Forslagene fra barna må selvfølgelig følges opp og bli tatt på alvor (Midtsand, Monstad & Søbstad, 2004, s. 83).

2.4 Hva er barnehagens rolle rundt forebygging av mobbing og helse?

Som nevnt tidligere ligger det en del føringer rettet mot mobbing i rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver der det går tydelig frem at barnehagen skal møte barna med tillit og respekt der det er et inkluderende fellesskap med plass til det enkelte barn, og videre at barnehagen *”skal fremme positive handlinger som motvirker avvissning, mobbing og vold”*

(Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 23). Her ser vi at barnehagen har en rolle i å inkludere alle barn. Alle barn skal bli sett for den de er og bli respektert. Dette er noe som er viktig å videreformidle til barna. De voksne er rollemodeller som skal stå frem som trygge og klare voksenpersoner. Barnehagen har en stor rolle i forebyggingen til barna der barnehagen skal hjelpe barna til å danne vennskap og relasjoner til hverandre. Det en ser går igjen hos de fleste som har forsket på dette er at nettopp voksenrollen har betydelig mye å si for forebyggingen og bekjempelsen av mobbing. Når barn ikke får til lek trenger de hjelp av de voksne til å inngå i relasjoner med andre (Lund, 2014, s. 114). En trygg og tydelig voksen tørr å ta tak i de vanskelige situasjonene og vet hva han eller hun skal se etter som skaper konflikter i leken. En voksen som ser dette vet også hvordan en skal stimulere til samarbeid i leken ved å støtte hvert barns initiativ (Midtsand, Monstad & Søbstad, 2004). Det er viktig at alle barn blir sett til en hver tid. De voksne må bruke tid til å sette seg inn i hva som skjer i leken og klare å identifisere det de ser i barns sosiale prosesser. De må være der barna er, for barn vil gjerne prøve å skjule mobbing for voksne (Helgesen, 2014, s. 77). Også Erlend Moen understreker at mobbing er den voksnes ansvar. Han sier at mobbing skjer der det er autoritetsvakuum, men at det ikke trenger å bety at de voksne ikke bryr seg, heller at noen har ekstra behov for tydelige voksene ledere. Dette mener han er viktig der barn viser proaktiv aggresjon og der barn viser sårbarhet. Voksne som kombinerer grensesetting og varme er de som best kan fylle dette autoritetsvakuumet mener han (Erlend Moen, 2014, s. 24-25).

Barns rett til medvirkning er også en særdeles viktig del av hvordan barn trives i barnehagen som på den måten bidrar til forebygging av mobbing. I følge rammeplanen skal barnets synspunkter legges vekt på og de skal jevnlig få mulighet til å delta i planleggingen og vurderingen av barnehagens virksomhet (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 17). Dette ser vi også igjen i undersøkelsen til Bratterud, Sandseter & Seland (Barns trivsel og medvirkning i barnehagen). Medvirkningen handler om at barna virkelig blir tatt på alvor og at dette har utslag i hvordan barna trives. Alle barna skal på den måten bli sett på som likeverdige og betydningsfulle (Bratterud, Sandseter & Seland, 2012).

Videre kan en se at barnehagen er en arena for psykisk helse i følge den norske psykologen Brandtzæg. Hun nevner viktigheten i å ha relasjoner til kjente og viktige voksne og at omsorg er grunnlaget for selvregulering og sosial utvikling, og på den måten danner et viktig grunnlag for psykisk helse. Uten denne tryggheten fra minst en voksne person i barnehagen kan resultatet bli at barnet går rundt med stress og engstelse i kroppen. Videre etterlyses det fokus

på hvordan en kan fremme god allmenpsykisk helse i barnehagen på lik linje som fokuset på språkutvikling, lek, valgfrihet og så videre, fremmes i Kunnskapsdepartementets strategiplan. Det kom også frem i Den norske mor og barn-undersøkelsen fra 2014 at relasjon mellom voksne og barn i barnehagen var relatert til mindre adferdsproblemer og derfor viser viktige indikatorer på den psykiske helsen. Brandtzæg sier videre at *"en mangler grunnmuren for det pedagogiske utviklingsstilaset uten et psykisk helseperspektiv"*. Hun mener at både pedagogikk og psykologi må ivaretas for å fremme den psykiske helsen til barna (Brandtzæg, Tørsteinsson & Øiestad, 2014).

Som nevnt tidligere er foreldresamarbeidet svært viktig. Som Midtsand, Monstad & Søbstad skriver så er foreldrene de viktigste voksne for sine barn og at personalet må vise ekte interesse overfor hvert enkelt barn og foreldrepar. Begge parter spiller en stor rolle i barnets liv, der de kan utveksle kunnskapene sine for å fremme en best mulig utvikling (2004, s. 85). Videre sier høgskolelektor Ingrid Grimsmo Jørgensen ved Høgskolen i Lillehammer at barna lærer mobbing av foreldrene sine. Det er lett å slenge ut kommentarer her og der, men *"man må tenke over måten man samspiller med barnet sitt på"* (Sveen, 2013). Videre sier hun at dette har betydning for hvordan barna er sammen med andre barn, og at barna tar med seg videre hvordan foreldrene behandler og viser empati overfor andre mennesker (Sveen, 2013).

Midtsand, Monstad & Søbstad hadde i rapporten sin lagt frem strukturerte aktiviteter som jobber mot forebygging der både foreldremøter og foreldresamtaler skulle være en del av forebyggingen. De sier at mobbing kan være et tema i foreldregruppa, der barnehagen videreformidler kunnskap om mobbing, noe som også er barnehagens ansvar. Dette kan gi et innblikk i hvordan mobbingen kan reduseres både i hjemmet og i barnehagen. Videre skulle selvhverdelse og sosial kompetanse være tema under de formelle foreldresamtalene (Midtsand, Monstad & Søbstad, 2004, s. 88). Empati er et ord som da er viktig å se nærmere på i sammenheng med den sosiale kompetansen. Rammeplanen sier at *"sosial kompetanse handler om å kunne samhandle positivt med andre i ulike situasjoner"* (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 34). Videre sier den at forståelsen for sosiale forhold og prosesser og hvordan en skal mestre dette skjer i samspill med andre barn og voksne, altså i fellesskapet. I omsorg, lek og læring vil barns sosiale kompetanse bli uttrykt og bekreftet ved at de viser evne til å leve seg inn i hvordan andre har det, og på den måten vise medfølelse. Barna blir også utfordret gjennom samhandling med andre til å kunne mestre balansen mellom selvhverdelse og å se andres behov (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 34). Også

Midtsand, Monstad & Søbstad sier at empati er en del av den sosiale kompetansen og at dette blir stimulert og utviklet gjennom hele livet, og at det er kvaliteten på det nære omsorgsmiljøet som spiller en stor rolle for hvordan dette utvikles hos hvert enkelt barn. I tillegg kommer sosialiseringsarenaer som barnehage, skole og nærmiljø inn (Midtsand, Monstad & Søbstad, 2004, s. 74)

For å oppsummere kort er dette tiltak rettet mot forebygging:

- Være til stede i leken å identifisere det som skjer
- Vise trygghet og være en tydelig og klar voksen
- Foreldresamarbeid
- Personalkompetanse
- Relasjonsbygging
- Sosial kompetanseutvikling
- Barns og foreldres medvirkning

3. Metode

”En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap” (Dalland, 2013, s. 111). Når en skal velge metode må en vite hva en vil bruke metoden til og hva en vil finne svar på. En må vite hva som er hensiktsmessig å ta i bruk i forhold til det oppgaven og problemstillingen spør om. Metoden er til god hjelp når en skal samle inn data og gjøre en undersøkelse. Det er et redskap som en bør bruke bevisst. En skiller stort sett mellom to ulike metoder som en kan ta i bruk, der den ene er kvantitativ metode og den andre er kvalitativ metode. Dalland sier at en kvantitativ metode er en måte å samle inn målbar data på, og kan gjøres om til tabeller ved hjelp av for eksempel spørreskjema. Den kvalitative metoden går mer i dybden på hva noen mener og sier og kan ikke måles eller tallfestes. Her tar en ofte i bruk intervju for å få svar på ulike sider ved et tema (Dalland, 2013, s. 111).

3.1 Valg av metode

I denne oppgaven har jeg valgt en kvalitativ metode. Jeg ville ha utfyllende og konkrete svar på hvilke erfaringer og opplevelser pedagoger og barnehagepersonale har med mobbing i barnehagen og benyttet derfor intervju for å få svar på problemstillingen. Dalland sier at ”intervjueren og den som blir intervjuet er sammen om å produsere kunnskap” (Dalland, 2013, s. 151). Det som kjennetegner et intervju er at en person, intervjueren, stiller spørsmål til en annen person, intervjupersonen, som svarer på spørsmålene. Det foregår muntlig, der intervjueren selv har ansvar for å registrere svarene enten ved å ta notater eller lydopptak (Løkken & Søbstad, 2013, s. 104). Det er også intervjueren som har ansvar for å lede intervjuet og på den måten må holde intervjuet innen for temaet. ”Formålet med et kvalitativ forskningsintervju er at intervjueren lar intervjupersonen formulere svarene sine selv” (Løkken & Søbstad, 2013, s. 107). For å se på hvordan intervjupersonen opplever og hvilke erfaringer han eller hun har rundt et spesifikt tema, så er intervju et godt redskap der en går i dybden ved bruk av spørsmål. Målet er å forstå og tolke det som blir sagt og det er viktig at intervjueren følger godt med og kvalitetssikrer intervjuet.

3.2 Informantene

Intervjuene ble foretatt i én og samme barnehage der fire ansatte ble intervjuet. Valg av informanter ble gjort på bakgrunn av utdanning og tilstedeværelse. Det var viktig at informantene var stabile og tilstedeværende ansatte, og på den måten hadde en viss oversikt over det som skjer i barnehagen.

Informant 1: Kvinne, 37 år. Utdannet - Barne- og ungdomsarbeider i 1997. Har tidligere jobbet 1 år i en barnehage før hun startet jobben sin i barnehagen hun er i dag, og har da vært ansatt i den i 15 år.

Informant 2: Kvinne, 26 år. Utdannet førskolelærer i Tyskland i 2010. Har jobbet med barn fra 5 måneder til 14 år ved ulike institusjoner. 1 år som au pair. Videre jobbet som førskolelærer og pedagogisk leder i ulike barnehager.

Informant 3: Kvinne, 47 år. Utdannet førskolelærer i 1993 og har siden vært ansatt i barnehagen hun er i nå. Hadde 1 år permisjon og jobbet i en annen barnehage. Har også videreutdanning i pedagogisk veiledning for praksislærere

Informant 4: Mann. Utdannet førskolelærer. Jobbet 5 år i barnehagen han er i nå.

3.3 Prosedyre

I forkant av planleggingsfasen min hadde jeg på forhånd snakket med veilederne mine og fått anbefalt å ta kontakt med en av lærerne på skolen min for å diskutere relevante barnehager å gjennomføre intervjuet med. Dette var en lærer som hadde skrevet masteroppgave rundt et lignende tema og på den måten hadde god innsikt i hvilke barnehager som kunne gi meg gode svar.

I forkant av intervjuene tok jeg kontakt med barnehagen som jeg fikk anbefalt over telefon der jeg fortalte styreren hvem jeg var og formålet med oppgaven. Videre hadde jeg utarbeidet en intervjuguide som jeg hadde fått godkjent av veilederne mine som jeg sendte på mail til barnehagen. I mailen forklarte jeg hva jeg skulle bruke intervjuene til og hva jeg skulle undersøke. Jeg spurte også om tillatelse til å gjøre lydopptak av intervjuene der jeg var klar og tydelig på at dette skulle transkriberes og anonymiseres i etterkant, og deretter slettes. Styreren videresendte mailen til informantene slik at de kunne forberede seg til intervjuene og gjøre seg opp tanker rundt temaet.

3.4 Intervju

I denne oppgaven benyttet jeg meg av åpne intervju der jeg lot informantene selv fortelle utfyllende og fritt om temaet. Intervjuene ble gjennomført i informantenes egen barnehage, på

et personalrom der vi fikk sitte uforstyrret. Hvert intervju tok mellom 20 og 40 minutter. Før jeg startet selve intervjuene spurte jeg om tillatelse til å gjøre lydopptak og poengterte grundig med at det ikke ville være mulig å gjenkjenne verken barnehage eller informanter i etterkant. Det var viktig for meg å informere om dette for å forsikret meg om at de hadde forstått forhåndsreglene rundt å gjennomføre et lydopptak. Jeg tok i bruk telefonen min som hjelpemiddel, for å ta lydopptak av intervjuene, slik at jeg kunne konsentrere meg om å være aktiv lyttende og ta notater ved siden av. Jeg startet hvert intervju med å spørre om bakgrunn og utdanning, før jeg videre forklarte hva jeg skulle skrive om og presenterte problemstillingen min. Jeg tok utgangspunkt i intervjuguiden min (se vedlegg 1) og fulgte opp med relevante oppfølgingsspørsmål. Alle intervjuene synes jeg gikk fint og jeg fikk en god dialog med informantene. De viste stor interesse og engasjement rundt temaet i måten de snakket og fortalte på. Intervjuguiden viste seg å være til stor nytte, siden informantene, og barnehagen, ikke kjente til meg fra før. Her hadde jeg utarbeidet 7 spørsmål der jeg også hadde oppfølgingsspørsmål ved behov. Det var disse spørsmålene som ble tatt i bruk som la føringer for videre arbeid og håndtering av funnene fra informantene:

- Hvilke tanker og erfaringer har personalet med mobbing blant barna?
- I hvilke situasjoner har personalet erfart mobbing?
- Har personalet gjort seg tanker rundt den psykiske påkjenningen til barn i forhold til mobbing?
- Hva gjør barnehagen for å forebygge mobbing?
- Hvilket tiltak blir iverksatt om barnehagen oppdager mobbing?
- Hvordan opplever dere synet og fokuset på mobbing i barnehager generelt?
- Hva mener personalet bør gjøres for å eventuelt rette mer fokus mot temaet?

3.5 Metodekritikk

Det er ikke noe fasitsvar på hvordan et intervju bør gjennomføres. Rammene og forberedelsene er viktig og er derfor tidkrevende sier Løkken & Søbstad (Løkken & Søbstad, 2013, s. 120). Siden verken informantene eller barnehagen kjente til meg fra før så merket jeg meg at både jeg og de var litt usikker på situasjonen. Det kunne kanskje vært en fordel å tatt i bruk en barnehage som er kjent, eller dratt til barnehagen i forvegen å snakket med informantene. Likevel løsnet det etter hvert og jeg følte jeg fikk en god dialog med de. Noen mer enn andre. Jeg ser i etterkant at jeg kanskje kunne stilt litt mer oppfølgingsspørsmål på de to første intervjuene for å få mer utfyllende svar. Det andre intervjuet bar også preg av

språklig problematikk siden informanten ikke var norsk og gav til tider uttrykk for å ikke forstå alt som ble sagt. Noe som kan være negativ ved bruk av intervju er at intervjueren kan påvirke intervjuet ved å låse seg fast til å stille de ferdig formulerte spørsmålene før intervjupersonen er ferdig å fortelle å har utdypet emnet (Dalland, 2013, s. 173). Jeg ser også i etterkant at det ville vært svært relevant å hatt intervju med foreldrene om det hadde vært tid og muligheter for det. Dette for å få deres oppfatning og definisjon på mobbing, og deres synspunkter på hvordan de opplever mobbing i barnehagen. Mobbing blir nok jobbet med på ulike måter i de ulike barnehagene, og siden jeg har tatt for meg kun én barnehage, kan jeg derfor ikke si noe om hvordan det blir jobbet med temaet på et større samfunnsmessig grunnlag.

3.6 Analyse

Dalland sier at analyse er et redskap som skal hjelpe oss til å finne ut hva intervjuet formidler. Når en analyserer så studere en intervjuet på en systematisk måte og lager en oversikt over datamaterialet. Ofte kan det være til stor hjelp å dele opp intervjuet og på den måten få tak i essensen av det intervjupersonen har fortalt (Dalland, 2013, s. 178).

Analysen foregikk ved at jeg i etterkant av intervjuene transkriberte ordrett hva som ble sagt, og deretter slettet lydopptakene. Jeg leste gjennom transkriberingene mine flere ganger og satte meg opp en tabell der jeg skrev ned likheter og ulikheter som jeg fant i svarene til informantene. Jeg benyttet tabellen for å systematisere det informantene sa, deretter for å kategorisere og se etter mønstre i data. I denne tabellen ble det funnet relaterte temaer som belyser problemstillingen. Disse temaene blir fremstilt som en del av resultat og drøfting av funn.

3.7 Etiske retningslinjer

I arbeidet med denne oppgaven var det viktig å forholde seg etisk og saklig i forhold til de kravene som blir stilt rundt et forskningsprosjekt. Jeg støtter meg til Dalland som sier at "forskningsetikk er et område av etikken som har med planlegging, gjennomføring og rapportering av forskning å gjøre" (Dalland, 2013, s.96). Ved innsamling av data er det særlig viktig å ivareta informantens rettigheter om anonymitet. Det var viktig å tenke gjennom forhåndsregler på forhånd. Jeg var, som nevnt tidligere, klar og tydelig med å informere om formålet med oppgaven og intervjuene både over telefonen med styreren og i mailen som jeg sendte i forkant av intervjuene. Jeg var også særlig bevisst og tydelig med å forklare dette til informantene før hvert intervju startet. Det var viktig for meg å informere om at jeg skulle

transkribere og anonymisere intervjuene i etterkant, og deretter slette lydopptakene. Det ville med andre ord ikke være mulig å spore informasjonen tilbake til verken barnehage eller informanter. Jeg tok i bruk telefonen min for å ta opptak og hadde sikret den med passordbeskyttelse slik at ingen andre hadde tilgang til innholdet. Dette var viktig for å opprettholde sikkerheten rundt lydopptakene mine frem til jeg slettet de. Jeg var også særlig bevisst i å gi et godt inntrykk til informantene der jeg presenterte meg og forklarte formålet med oppgaven og hvorfor dette interesserer meg. Å etablere god kjemi i forkant synes jeg var viktig for å kunne gjennomføre et intervju. Etter intervjuene takket jeg for at de ville stille opp og viste takknemmelighet for at de hadde tatt seg tid til dette i en hektisk hverdag. Jeg tilbød dem også å få lese oppgaven min ved endt utarbeidelse for å vise dem troverdighet og tillit. Siden dette er noe de selv har stilt opp på frivillig så mener jeg at det kan være fint for dem å lese det de har vært med på.

4. Resultat og drøfting

Ut i fra analyse av intervjuene (se vedlegg 2), kom det frem relevante temaer som blir drøftet her. Disse temaene er:

Tema:

- Utfordrende og komplisert område, vanskelig å definere og oppdage
- Enighet i at mobbing foregår i barnehager og i tidlig alder
- Forskjell i alder på måter mobbing foregår
- Forskjell på jenter og gutter i hvordan mobbing er synlig
- Forskjell ute og innendørs
- Enighet i hvordan forebygge mobbing

4.1 Personalets tanker og erfaringer med mobbing blant barn i barnehagen

Det viste seg i datamaterialet at informantene var enige i at dette er et vanskelig og komplisert tema, og at de samtidig hadde liten erfaring med voldsomme episoder med mobbing i barnehagen. En av informantene sier: *"Det er et stort tema, og litt komplisert for det har ikke vært noen voldsomme tilfeller her"*. Videre sier en annen informant at de oppdager tidlig stadier for mobbing og at det er dette de helst har erfart: *"Jeg er ganske ny her i barnehagen, så jeg har ikke hatt så mye erfaringer med det egentlig.....men har oppdaga starten til mobbing vil jeg si"*.

En av informantene påpekte også at det er vanskelig å skille mellom vennskapelig erting og mobbing, sitat: *"Jeg synes det er litt vanskelig noen ganger om det er mobbing eller bare litt erting"*. Videre påpekte også en annen informant usikkerhet rundt definisjonen på mobbing: *"....men kanskje ikke akkurat direkte mobbing, men det er sånn at vi må gå inn å gjøre noe, tenker jeg. Så vi ser adferd som vi ikke synes er grei da"*.

Det var også enighet i at mobbing forekommer og det starter tidlig. Sitat fra informant 1 og 3 var veldig klar på at dette forekommer og det i tidlig alder.

Informant 1: *"Det er jo mobbing. Det oppstår jo mobbing i barnehagen, absolutt! Det begynner tidlig"*.

Informant 3: *"Vi ser det jo, og egentlig ganske tidlig. Ja hva skal jeg si, det er når de begynner å leke seg litt sammen, rundt 2-3 år kanskje"*.

Det jeg først ville ha svar på var tanker og erfaringer som barnehagepersonalet og de ansatte har rundt mobbing. Jeg ville se om de oppdager mobbing og om det blir gjort noe med. Informantene var enige i at dette absolutt forekommer i barnehager og at det starter veldig tidlig. De ser barn ned i 3 års alderen utføre handlinger som ikke er akseptert. Selv om ikke alle har sett direkte og synlig utvikling i mobbing så har de oppdaget tidlig stadiet av det og grepet inn i situasjonen. Jeg opplever også at de synes det er et komplisert og stort tema, og at definisjonen på mobbing kan være vanskelig. Dette samsvarer med både det Olweus og Roland sier om definisjonen på mobbing, og at det kan være ulik oppfattelse av dette begrepet (Olweus, 1992). Her ser jeg også en sammenheng med min egen praksisopplevelse der jeg opplevde lite bekymring rundt at "Lene" var mye alene. Kanskje trodde barnehagepersonalet at jenta selv valgte å være alene, og ikke oppfattet denne situasjonen som mobbing. Det er vanskelig å svare på, og det er heller ikke det jeg skal finne svar på, men det kan trolig være en indikator på at definisjonen rundt mobbing ikke er tydelig nok. Slik jeg ser det så henger erfaringene informantene har rundt temaet mobbing sammen med forskning og undersøkelser gjort på dette temaet de siste årene, og som Helgesen (2014) skriver forekommer det mobbing i tidlig alder i barnehagene. Også helsedirektoratet påpeker at frafall i videregående skoler skyldes mobbing og at det for mange startet allerede i barnehagen (Helsedirektoratet, 2015). Informantene er usikker på om adferden dreier seg om mobbing eller erting, men at de likevel ser at noe må gjøres. Her ser vi at både Olweus og Roland sier at negativ adferd som for eksempel utestenging defineres som mobbing (Pettersen 2007). Likevel må en se på konflikter som en del av livet, og noe som skal lære å håndteres som en del av den sosiale kompetansen. Men når barn låser seg fast i leken og en gjentatte ganger utfører adferd som ikke er bra, som ignorering og stivnede posisjoner, behøver barna hjelp til å løse opp dette (Rørnes, 2007, s. 25). Dette trenger de kompetente voksne til for å se, noe Gotvassli påpeker og sier at kompetanseutvikling er svært viktig både for å øke kompetansen blant de ansatte og på den måten øke kvaliteten på barnehagen (Gotvassli, 2004). Barnehagepersonalet hadde slik jeg ser det erfaringer som en kan finne igjen i teorien.

4.2 I hvilke situasjoner er det erfart mobbing blant barna?

Det var litt uenighet blant informantene om det forekommer mobbing inne og eller ute, men de var enige i at det stort sett foregikk begge plassene. To av informantene mente det var enklere å gjemme seg bort å utføre skjult mobbing inne, mens en mente det var enklere ute. Sitat fra den ene informanten: *"det jeg tror er at det kan være enklere å gjemme seg bort ute. Vi voksne har jo ikke kapasitet til å være overalt til en hver tid. Så jeg vil tro det er enklere å*

utføre den type handlinger utendørs enn innendørs". Informant 2 var mer uenig og sier:
"Neinei, det kan være inne også, for vi har et rom der de kan få være alene, og da er det noen ganger vi ikke ser....Og det er ting vi ikke hører, plutselig kan det ligge en på gulvet og si at han dyttet meg, men da vet vi ikke for vi har ikke sett hva som egentlig hendte".

Videre var der en som skilte seg ut og mente det var enklere for guttene å mobbe ute og jentene inne. Sitat: "Inne går det egentlig ganske greit med dem" (om guttene) og "Ja, jentene kan styre på mer inne. De må vi dele. Der har vi et voldsomt opplegg faktisk".

Det viste seg å være vanskelig å komme med eksempel på konkrete situasjoner til når mobbingen fant sted, men to av informantene mente bursdager og innbydelse utgiving var et stort problem og kunne medføre negative konsekvenser. Den ene informanten fortalte at: "Det med bursdager. Det er et problem, og det har jo vært en del i media også nå den siste saken med han gutten, han som nesten ingen kom til. Uff det må være sårbart. Og det ser vi her i barnehagen også. Det var ikke lenge siden, en fireåring som ble fem, som inviterte til bursdag. Stort sett så har vi en regel på at barna inviterer stort sett klubbene sine, de inviterer den gruppa som er aldersmessig sin gruppe, men han... han fikk velge selv". Videre ble det fortalt at gutten hadde levert innbydelse til de han ville ha i bursdagen sin og da kom andre barn å spurte om de også kunne få komme. Han hadde til slutt ikke oversikt på hvem han hadde invitert og ikke. Det resulterte i stor forvirring og fortvilelse da spesielt hos en av jentene, som ble oppriktig lei seg da hun fikk høre at hun ikke fikk komme.

En annen av informantene hadde lagt merke til mobbing rettet mot en utvikling i språk, der han sier: "For et par år siden, så var det en gutt som gikk i stor-klubben som var skolestarter. Han hang litt etter med språk da, og med litt bokstaver som r og... ja og da fikk han ofte ikke lov å være med i lek. Det var en startfase der at han ikke klarte å uttrykke seg på den måten som leken krevde. Og at han ble fortalt at han var mye mindre enn han var, at han var to år og den type ting". Videre hadde en informant observert barn som ville være litt annerledes. Det vil si en gutt som gjerne ville gå i rosa genser og fikk høre av de andre barna at han brukte jente genser.

Når det gjelder hvordan jenter og gutter mobber så var det enighet i at jentene er mest verbal og nonverbal og brukte kroppsspråket sitt for å utføre negativ adferd. Likevel kunne også jentene være fysisk til tider, men det var sjeldnere enn hos guttene. Guttene kunne være

fysiske, men krangle mye verbalt. Videre var det en del utestenging hos begge kjønnene. I tillegg til dette kunne de se forskjeller i alderen til barna på hvordan mobbingen foregikk. Sitat fra den ene informantene: *"Kanskje guttene er litt mer fysisk, men de kan være det jentene også. Men kanskje litt mer verbalt hos jentene. Verbalt og kroppsspråk tenker jeg, når de blir litt eldre da. Men det er også sånn at de blir utestengt....når de er så små så er vel det det første tenker jeg...ellers er det mye fysisk også i den perioden der, men det trenger ikke å være noe, men det kan jo være et mønster, men jeg er usikker på om det er bevisst. Og det er mange barn som absolutt ikke går sammen.... Og så ser du jo noen som ikke er med i leken, som stadig er utenfor. Og det kan vi se helt ned i 3 års alderen".* To av informantene fortalte også at de største guttene måtte splittes grunnet mye krangling og uakseptabel adferd.

Her ville jeg se på om det var spesielle situasjoner mobbingen forekom og hvordan de oppfatter dette. Det viste seg å være enighet i at det foregikk mye utestenging og ignorering som en del av negativ adferd, og at det var delvis lik måte å mobbe på både for gutter og jenter. Likevel ser de at gutter tyr til mer fysisk krangling enn jentene og at de heller tyr til nonverbale virkemiddel med blikk og ignorering. Dette henger i tråd med undersøkelser gjort rundt dette og da spesielt undersøkelsen av Midtsand, Monstad & Søbstad der de konkluderer med at det er en viss forskjell i hvordan gutter og jenter mobber, men at det er ganske likt (Midtsand, Monstad & Søbstad, 2004). Roland sier også ut ifra sin forskning at gutter og jenter har ulik sosial orientering og at det har betydning for hvordan de mobber. Jeg ser også sammenheng i det den danske forskeren Søndergaard sier og det informantene i barnehagen har observert. Informantene legger merke til ignorering og utestenging i lek som kan trekkes i sammenheng med Søndergaards beskrivelse av den sosiale eksklusjonsangsten (Helgesen 2014). Videre henger erfaringene de har rundt utestenging og krangling i tråd med Rørnes beskrivelse av at de voksne må inn og hjelpe til å løse opp i konflikter i posisjonene og leken (Rørnes, 2007). Også erfaringene barnehagen har med forskjeller i ute og inne lek henger i tråd med det Midtsand, Monstad & Søbstad kom frem til i sin undersøkelse rundt disse forskjellene. Dog fant de ut at det var mest plaging i utelek, men at personalet samtidig må øve seg på å se etter plaging der det er lite voksen dekning (Midtsand, Monstad & Søbstad, 2004). Dette var også noe informantene hadde lagt merke til. De fortalte at det var gjemteplasser både ute og inne og at barna var oppmerksomme på når de var ute av syne til de voksne for å kunne utføre slike handlinger.

4.3 Personalets erfaringer rundt psykiske påkjenningen til barn i forhold til mobbing

Informantene viste enighet i at de hadde lite erfaring med psykiske påkjenninger i forhold til mobbing, og at de ikke hadde opplevd situasjoner der de hadde oppdaget dette. Sitat fra den ene informanten: *"Nei for det har ikke vært noen sånne voldsomme tilfeller her. Sånn som det du fortalte i sted om hun jenta, slik har ikke vi hatt her. Så jeg har egentlig ikke noen store tanker rundt det"*.

Likevel hadde en av informantene gjort seg opp tanker rundt hvordan barn kanskje vil reagere på mobbing: *"Ja det blir jo litt mer synsing om hva jeg tror vil skje da. Jeg vil jo tro at de vil bli veldig ensom, og det blir sikkert lite.. hva skal jeg si.. humøret blir helt flatt. Det blir sikkert lite uttrykk for glede, eller når man blir hentet da selvfølgelig for da skal en jo hjem derifra... Og det er jo følt at det er sånn"*.

En annen informant hadde merket seg situasjonen til de som utfører mobbingen, at de kanskje ikke har det så bra, og at maktposisjonene mellom sterk og svak: *"de som er populær, det er ikke de som mobber. De får på en måte noen andre til å gjøre det for seg, så å bryte det mønsteret der er viktig. Også har vi jo hørt om noen som ikke har det så bra som er mobbere. Og de som er mye verbal, og det kan ofte være jentene, at det kan det være at foreldrene ikke bor sammen, at de har det litt vanskelig i familieforholdene. Og så lar de frustrasjonen gå ut over andre. Da er det ofte de som er svak de tar. Og så er det noen som er i mellom der, som er de som tørr å stå imot, av og til...De kan du bruke til noe positivt, tenker jeg da"*.

I tillegg kom også voksenrollen frem der en av informantene poengterer at det er de voksne som må gripe inn i situasjoner der det kan få konsekvenser for den psykiske påkjenningen til et barn: *"Det er jo vi som voksne som har ansvaret for å gripe inn der, og det kan være lett å tenke at ja men det går over det der, det er jo bare en fase, men..... det er vårt ansvar å gripe inn og gjøre noe med det"*.

Der var også en informant som mente at fokuset på å observere det som skjer er viktig: *"Ja det må jo bli mye større fokus på det å observere det, og vite hva som skjer egentlig"*.

Jeg ville i dette punktet finne ut om barnehagen har erfaringer rundt den psykiske påkjenningen til barna og hvordan de skal håndtere dette. Alle informantene kunne fortelle at de hadde svært liten erfaring rundt dette, men at den ene informanten kunne tenke seg

hvordan det er for et barn å bli utsatt for mobbing. Ut i fra teorien så sier Verdens helseorganisasjon at helse omfatter mye og at psykisk og sosialt velvære kommer inn under definisjonen på god helse. Også rammeplanen understreker at barnehagen har plikt i å forhindre fysisk og psykiske skadevirkninger (Kunnskapsdepartementet, 2011). Med dette kan vi forstå at det er viktig å være klar over konsekvensene og at mobbing kan i følge Den norske legeforening, ulike studier på temaet og Sandsleth gi store skadevirkninger og alvorlige sen skader. Det går også frem hvilke symptomer som kan opptre og at faren for depresjon og selvmord er stor hos mobbeofrene (Roland, 2014). Videre ser vi i teorien hvordan Godtfredsen stiller spørsmål ved barnehagens fravær i å oppdage "Lise" og "Petter" sine roller i leken (Første Steg, 2015). Dette henger i tråd med det den ene informantene sier i forhold til å observere det som skjer. For å kunne vite hva som foregår i barnehagen og hvordan barna mobber og i den grad utestenger og ignorerer, så ser jeg at en må være observerende og tilstede. Midtsand, Monstad & Søbstad sier at en studie fra USA viser at avvising påvirker barnets sosiale tilpassing, deltakelse i aktivitet og holdninger til normer og verdier, noe jeg ser er viktig å være klar over ut i fra informantenes erfaringer og det Godtfredsen sier. Det er de voksne som har ansvar for å gripe inn i situasjonene og gjøre noe. En trygg og tydelig voksen tørr å ta tak i det som er vanskelig og vet hva han eller hun skal se etter som skaper konflikter i leken (Helgesen, 2014). Videre understreker Erlend Moen at mobbing er den voksnes ansvar. Han sier at mobbing skjer der det er autoritetsvakuum, men at det ikke trenger å bety at de voksne ikke bryr seg, heller at noen har ekstra behov for tydelige voksne ledere. Dette mener han er viktig der barn viser proaktiv aggresjon og der barn viser sårbarhet. Voksne som kombinerer grensesetting og varme er de som best kan fylle dette autoritetsvakuumet (Erlend Moen, 2014, s. 24-25). Slik jeg ser det, ut i fra det informantene sier om manglende erfaring rundt psykisk påkjønning, er det lite kunnskap om hvilke psykiske skadevirkninger mobbing kan få for barn og unge. Som vi ser i teorien etterlyser Brandtzæg fokuset på psykologi og hvordan en kan fremme god allmennpsykisk helse i barnehagen (Brandtzæg, Torsteinsson & Øiestad, 2014). Både Sandsleth, Roland, Midtsand, Monstad & Søbstad viser at konsekvensene er alvorlige og kan være helt ødeleggende for et individ. Dette sier meg at kunnskapsutvikling rundt temaet trolig kan være viktig for å forhindre mobbing og på den måten også fremme god psykisk helse.

4.4 Forebygging og tiltak

Det gikk frem at informantene var enige i at de var flinke til å forebygge. De mente dette var et resultat i at de ikke hadde oppdaget alvorlig og voldsomme episoder med mobbing. Sitat:

"Nei vi har jo ikke hatt noe sånn, og da tenker jeg heller at vi har gjort noe som er bra i forhold til før det kommer så langt".

Alle mente at det måtte gjøres tiltak for å forhindre negative konsekvenser, og at en tar tak i det med en gang. En av informantene sa at: *"jeg mener jo at de voksne må være til stede. Det er det viktigste. Og ta det med en gang. Det er forskjellige måter å gjøre det på og avhenger av hva dem gjør".* Videre fortalte en annen informant at de snakker med barna om hvordan en er mot andre: *"Ja, vi snakker med barna, hvordan man er sammen med vennene sine eller sammen med andre, generelt. Hvordan man snakker til hverandre, og vist vi ser at de sier noe stygt til hverandre så sier vi ifra. Har hatt sånn alvorssamling, der vi forklarer at en må snakke pent til hverandre, og at det er greit at en kan være sur på hverandre men da kan de likevel snakke vanlig med hverandre".*

De var også opptatt av vennskap som tema. Dette fortalte alle informantene om og en av informantene sa: *"Vi har venner som tema, så vi jobber mye med det, også har vi inndelinger med klubber slik at de blir godt kjent i sin klubb og i sin aldersgruppe. De skal bli trygg, og det tror jeg er litt greit siden vi er så mange på ei avdeling, og da tror jeg det er viktig å bli trygg i ei lita gruppe også. Der jobber vi mye med samarbeid".*

To av informantene fortalte også om et likestillingsprosjekt som barnehagen hadde vært med på der de også hadde fått foreldrene engasjert. Den ene informanten fortalte også om et hjerteprogram som handlet om sosial kompetanse: *"Ja vi har sånne klubber der vi har delt dem opp etter alder. Kaller det for klubb. Og da har vi noe som heter hjerte-programmet som handler om sosial kompetanse. Det er et sånt ferdig pedagogisk materiell. Så der er det lagt opp samlinger ut i fra temaer og sånn som fanger alle fagområdene og alt du vil liksom. Og du kan gjør det litt til ditt eget også da. Også har vi noen vennebøker i en sånn pakke. For dem som er sånn 3 år, så fungerer det veldig med duplofigurer og at vi lager rollespill eller dukketeater, og da fungerer jo det på dem. Men det er liksom det som er i leken der og da som vi må jobbe sånn pedagogisk med slik at de skal lære det da".*

I tillegg til dette var det enighet i at voksenrollen og samarbeidet med foreldrene er svært viktig, der en av informantene sa: *"Det har jo vært snakket om at det handler om de som er usikker utfører handlingen, for å føle seg vel selv. Men jeg har også lest at det kan være de som har litt lite grensesetting hjemme som utfører slike handlinger. Som ikke helt skjønner at*

den negative handlingen er negativ. De kan ha behov for å få litt mer beskjeder om at dette er uakseptabelt. Og derfor er det også viktig å ha kontakt med hjemmet og foresatte slik at de får vite hva som skjer. At vi har en samtale der og at de følger opp på lik linje som vi gjør det her, at vi gjør det likt. Det er også veldig viktig at vi snakker om hvordan hun eller han er hjemme, hvordan ting blir gjort og grensesettingen og litt sånn forskjellig”.

Det var enighet i at de voksne må være til stede og de må se hva som skjer. Dette var en veldig viktig faktor i forebyggingen mente de. De mente også at avdelingsmøter var viktig, og at de var åpen om det de ser og snakker sammen med de andre voksne i barnehagen, og på den måten vet alle hva som foregår. En annen faktor som spilte inn er hvordan en snakker med barna om dette, at en skal snakke om det og forklare om temaet. Respekt var også et vesentlig ord som en burde lære seg tidlig mente en av informantene: *”At vi må respektere hverandre for den man er. Det er et fint ord å lære seg ganske tidlig, respekt. For det er også litt hos oss voksne, å respektere hverandre, og da vil det jo smitte over på barna”.*

Her ville jeg vite hvilke forebygging barnehagen utførte og hvilke tiltak som ble gjort om det ble oppdaget mobbing i barnehagen. Vi ser ut i fra funnene at informantene mente at forebyggingen som de har gjennomført kanskje er et resultat av lite forekomst av alvorlige episoder med mobbing i deres barnehage. De mener det er viktig å danne et godt og trygt miljø der barna lærer å respektere hverandre for den de er. Erfaringene de har rundt dette henger i tråd med Det Lund sier i teoridelen om at barna skal bli sett som den de er og blir respektert. Videre sies det også at personalet skal støtte og hjelpe barna i leken og danne vennskap (Lund, 2014). Dette er noe barnehagen må inn å hjelpe barna med, noe det ser ut til at alle informantene er klar over. De har jobbet mye med vennskap og legger vekt på samspill og samarbeid som en del av forebyggingen. Her ser jeg at barnehagen ved å ha fokus på forebygging også ser viktigheten i barnas vennskapsdanning og relasjonene de får til hverandre. Også rammeplanen sier at barnehagen skal forhindre avvising og utestengning og fremme gode relasjoner blant barna (Kunnskapsdepartementet, 2011). Det kan tyde på at barnehagen jobber systematisk for å bidra til et godt miljø der barna trives, og respekterer hverandre. Respekt var noe den ene informanten nevnte som viktig både blant de voksne og barna. I teoridelen går det frem at både Olweus og Roland legger vekt på klasseledelse og at en jobber med mobbernes negative adferd og forebyggende holdningsarbeid med elevene (Rørnes, 2007). En må altså jobbe med holdningene til elevene, noe som bør kunne videreføres til barnehagebarna. Mye av det som er nevnt i teorien om forebygging og

tiltaksplaner i skolen, er også noe som trolig kan videreføres til barnehagene. På den måten kan de jobbe systematisk med temaer som for eksempel respekt og formidle at mennesker er ulike, men like mye verdt. Her kan vi se at barnehagen også legger føringer for at barna skal utvikle empati overfor hverandre, da spesielt ser vi det i det den ene informantene sier om å fortelle barna hvordan en oppfører seg og snakker med venner og andre mennesker. Det henger i tråd med både det rammeplanen og det Midtsand, Monstad & Søbstad sier om utviklingen av empati som en del av den sosiale kompetansen. Videre kan vi se sammenheng med det Midtsand, Monstad & Søbstad (2004) sier om at fysisk og verbal mobbing, kan føre til frykt, angst og depresjon. Her kan vi se at det er viktig å fortelle barna at det ikke er akseptert å si stygge ting til hverandre. I tillegg til dette er fokuset på de voksnes rolle og hvordan de fremstår som rollemodeller for barna. De må være bevisst i sine holdninger og verdier og hvordan de omgås og snakker til sine kollegaer i følge Midtsand, Monstad & Søbstad (2004). Videre legger de vekt på foreldrene og hjemmet, og konsekvenser det kan ha for adferden til et barn, noe både rapporten til Midtsand, Monstad & Søbstad understreker, og det Olweus sier om familietrekkene: Miljøet barnet vokser opp i har mye å si for hvordan de blir formet som menneske. Olweus påpeker at familietrekkene øker risikoen for aggresjon hos barnet, det vil si foreldrenes bruk av fysisk straff, omsorgssvikt osv. Overbeskyttelse av barnet vil også føre til en viss form for sårbarhet som da er rette mot de som er mobbeoffer (Rørnes, 2007). Jeg har selv erfart at barn hermer etter voksne, og på den måten ser de sannsynligvis hvordan andre er mot hverandre og på den måten utvikler de seg selv som mennesker. Det er derfor viktig at de får gode erfaringer med hvordan rollemodellene fremstår. Dette kan vi også se i teorien der Godtfredsen påpeker foreldrenes måte å være på har betydning for hvordan barna er sammen med andre barn, og at barna tar med seg videre hvordan foreldrene behandler og viser empati overfor andre mennesker (Sveen, 2013). Videre ser vi at foreldresamarbeidet har mye å si. Dette er noe informantene påpeker og vi kan se sammenheng med dette i teoridelen der det sies at foreldresamarbeidet er vesentlig for å tilrettelegg for best mulig utvikling for barnet (Midtsand, Monstad & Søbstad, 2004).

4.5 Hva mener personalet bør gjøres for å øke fokuset på mobbing i barnehagen?

En av informantene mente at det kanskje ikke ble gjort nok og at en må gjøre mer. Videre mente informantene at det er viktig å ha fokus på temaet og til enhver tid ha kompetente voksne som tør å gripe inn og si ifra. Informanten sa: *"Ja det var jo et godt eksempel det du kom med da, det blir jo ikke gjort nok. Det blir sikkert ikke gjort nok her heller, det er sikkert ting vi ikke får med oss som blir gjort og sagt, men det gjelder å ha fokus på det og ha det i*

bakhodet hele tiden og ha kompetente voksne som tørr å gripe inn og si ifra. Og kan litt med den veiledningen også, for det er ikke bare bare å henvende og veilede til et barn ut ifra det negative”.

Alle informantene var enige i at det var et økt fokus i media og aviser, og at en kunne lese mye om hendelser rundt mobbing, og at en burde bli flinkere til å informere om temaet. Spesielt mente en av informantene at en burde informere om bursdager og innbydelser til foreldrene og hvordan en bør håndtere dette. En av informantene var også opptatt av hvorfor mobbing skjer og at barnehagene er pålagt å handle etter lover og regler. Videre mente informantene at dialogen med skolen var viktig i overgangsfasen. Informanten påpekte at en må tenke at det er barna en gjør det for, og at det er dem de er der for: *”Og vi ser det jo helt ned i barnehage alder da, så det er viktig å begynne i barnehagen. Og ha en dialog med skolen når den kommer inn. Og der synes jeg vi har en grei overgangsfase egentlig i vår barnehage. Så vi blir jo påvirket og tar jo tak i det som vi blir pålagt, og vi gjør det for barna..tenker jeg. Det er jo dem vi er her for, og dem skal jo ha det bra”.* Denne informantene mente også at det kunne være lurt at foreldre får kunnskap om mobbing og hva dette innebærer, og at det kanskje kunne være lurt å bruke erfarne personer som ikke er ansatt i barnehagen siden det noen ganger kan dukke opp konflikter i slike situasjoner Denne informantene fortalte at det kunne være vanskelig å snakke med foreldrene om barnet deres mobber eller blir mobbet. Sitat: *”Men vi må jo også ha med at det hjelper jo ikke at vi jobber med det i barnehagen, vi må jo ha med foreldrene, så foreldrene spiller en veldig stor rolle. Både som rollemodeller selv og hva de sier og hvilke verdier og holdninger de har. Vi har hatt noen foreldremøter der det har kommet inn noen folk uten i fra og snakket om mobbing. Så det har jeg troa på, å få med foreldrene på sånne ting. At det trenger ikke å være vi som står å preker for dem, men jeg tror kanskje det er bra at noen andre kommer inn slik at dem kan stille spørsmål til noen som har jobbet veldig mye med det og sånn”.*

I tillegg til dette var temaene vennskap vesentlig å jobbe videre med, noe alle informantene viste enighet i. Sitat fra den ene informanten: *”Men altså vi er veldig opptatt av vennskap. Vi har hatt det lenge. Og vi har ikke det slik at alle barna skal ha én bestevenn, men vi er opptatt av at barna skal ha venner og det kan være flere, og det kan være bestevenner. Men de skal ha venner og de skal få være med i lek og de skal ha det bra. Så det har vi jobbet med i mange år. Og når vi ser ting vi ikke liker så gjør vi noe med det”.*

Med dette spørsmålet ville jeg vite om de ansatte mener det blir jobbet nok med mobbing og hvordan en skal øke fokuset på temaet. Som nevnt i teoridelen viser undersøkelsen til Midtsand, Monstad & Søbstad at personalet hadde lite kunnskap om hvordan de skulle håndtere mobbing. Ut i fra funnene mine mente den ene informanten at det ikke blir gjort nok, noe vi ser igjen i teorien der Brandtzæg henviser til to observasjoner der barnehagen ikke har lagt merke til at barna ikke har det bra. Informantene viste likevel tydelig hvordan de mener barnehagene bør rette fokuset på dette og hvordan de skal jobbe forebyggende for å forhindre mobbing, selv om de ikke har hatt noen alvorlige tilfeller med det. Sosial kompetanse og vennskapstemaer går igjen hos alle informantene som viktig. At barna danner gode relasjoner, noe vi ser er i tråd med teorien der rammeplanen sier at alle barn skal få delta i meningsfulle aktiviteter med jevnaldrende og på den måten opprettholde vennskap (Kunnskapsdepartementet, 2011). At informantene ser på dette som viktig kan tyde på at de er bevisste voksne som er opptatt av barnas beste. Videre er foreldresamarbeidet og videreformidling av informasjon til foreldrene viktige faktorer som informantene nevner. Dette ser vi igjen i det Midtsand, Monstad & Søbstad (2004) sier der foreldremøter og foreldresamtaler skulle være en del av forebyggingen og at barnehagen videreformidler kunnskap om mobbing. Videre sier de at barnehagen er viktig for å kunne forhindre og kartlegge situasjonen rundt mobbing, men det viktigste skjer likevel i hjemmet. Her er det også viktig å se på rammeplanens begrunnelse for samarbeidet med hjemmet der det går frem at det skal opprettholdes regelmessig kontakt der informasjon og begrunnelser blir utvekslet. Det skal drøftes hvordan barnets trivsel og utvikling blir ivaretatt, og at nødvendige dilemmaer kan oppstå i forhold til barnegruppa. Det er viktig at barnehagen utvikler et trygt og pålitelig samarbeid med foreldrene, der de føler seg ivaretatt, og kan søke veiledning ved behov (Kunnskapsdepartementet, 2011). Her ligger det til grunn mange viktige punkter for at samarbeidet med hjemmet er viktig. Dette ser vi også igjen i oppgaven min i punkt 4.4 der den ene informanten sier: *"Og derfor er det også viktig å ha kontakt med hjemmet og foresatte slik at de får vite hva som skjer. At vi har en samtale der og at de følger opp på lik linje som vi gjør det her, at vi gjør det likt"*. Barnehagen viser bevissthet i hvordan de mener en kan øke fokuset ved å nevne at foreldrene burde få informasjon om temaet mobbing og at det gjerne kan være folk utenfra som ikke jobber i barnehagen som formidler denne kunnskapen. Her kan barnehagen gå inn og rettlede foreldrene og eventuelt finne årsaken til hvorfor noen barn mobber, og at en kan spre kunnskap på foreldremøtene og i foreldresamtalene for å forebygge og redusere mobbingen.

6. Oppsummering og konklusjon

I denne oppgaven ønsket jeg å finne ut hvilke opplevelser og erfaringer personalet har i en barnehage rundt temaet mobbing og helsekonsekvenser, og om arbeidet de gjør for å forebygge er i tråd med det forskning sier om emnet.

Jeg har jobbet meg gjennom forskning og undersøkelser gjort om temaet mobbing, som jeg mener er relevant for å finne svar på problemstillingen min og sett på dette i et teoretisk perspektiv. I funnene mine ble det belyst temaer som viste essensen i intervjuene som jeg mener er med på å besvare problemstillingen min. Jeg har gjennom arbeid med denne oppgaven kommet frem til at mye av de erfaringene barnehagen har om mobbing henger i tråd med det forskning og anbefalinger på forebygging sier rundt temaet. Likevel savnet jeg perspektiv og fokus på barns medvirkning, noe rammeplanen legger tydelige føringer på, og som undersøkelsen til Bratterud, Sandseter & Seland (2012) kom frem til. Som teorien viser er det viktig at hvert enkelt barn blir sett, hørt og tatt på alvor som likeverdige og på den måten får mulighet til å medvirke i sin egen hverdag, som har betydning for barnets trivsel. Jeg kom også frem til at personalet har liten erfaring med hvilke psykiske konsekvenser mobbing kan ha for et barn. Likevel henger deres tanker om tiltak og forebygging i tråd med teori og forskning rettet mot dette. For å besvare spørsmålene jeg stilte i innledningen kan det tyde på at det trengs mer kunnskap om mobbing ut i barnehagene, og at foreldrene også blir informert om temaet. Videre ser det ut til at helsekonsekvensene bør få mer fokus, selv om barnehagen muligens vektlegger dette ubevisst i måten de jobber forebyggende på. I tillegg vil jeg foreslå ut i fra teorien at personalet bør være årvåkne og legge merke til situasjoner som de før kanskje ikke har sett i sammenheng med mobbing. Det er viktig å understreke at jeg ikke kan si noe om hvordan andre barnehager jobber med dette, og om informasjon og forebygging mot mobbing er tilstrekkelig på et samfunnsmessig grunnlag. Hvis jeg skulle forsket videre på dette temaet, hadde det vært spennende å intervjuet barn og foreldre for å undersøke hvordan de opplever mobbing i barnehagen, og da spesielt rettet mot barns medvirkning. Å få et barns synspunkter på hvordan de opplever mobbing tror jeg vil kunne hjelpe de voksne til å forstå tydeligere hvordan barna har det. Det hadde også vært relevant å foretatt forskning i flere barnehager for å kanskje fått et tydeligere resultat i forskjeller rundt hvordan det blir jobbet forebyggende mot mobbing og hvilke erfaringer som finnes rundt mobbing og helsekonsekvenser.

7. Litteraturliste:

Brandtzæg, I., Torsteinsson, S., Øiestad, G. (2014). *Barnehagen – er en arena for psykisk helse mener Ida Brandtzæg*. Hentet 12.april 2015 fra

<http://barnehage.no/helse/2014/01/barnehagen--en-arena-for-psykisk-helse/>

Bratterud, Å., Sandseter, E. B. H., Seland, M. (2012). *Barns trivsel og medvirkning i barnehagen – Barn, foreldre og ansattes perspektiver* (rapport 21/2012). Hentet 31.mars 2015 fra

www.udir.no/Upload/barnehage/Forskning_og_statistikk/Rapporter/Barns%20trivsel%20og%20medvirkning%20i%20barnehagen.pdf?epslanguage=no

Dalland, O. (2013). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Første steg (2015, 01.02). *Mobbing i barnehagen kan bekjempes*.

Gotvassli, K-Å. (2004). *Et kompetent barnehagepersonale*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.

Helgesen, M.B (red). (2014). *Mobbing i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Helsedirektoratet. (2015). *Mobbing i skolen*. Hentet 13.april 2015 fra

<https://helsedirektoratet.no/folkehelse/psykisk-helse-og-rus/psykisk-helse-i-skolen/mobbing-i-skolen>

Kristensen, M.Ø. (2014). Kampen om mobbebegrepet. I Helgesen, M.B (red). (2014). *Mobbing i barnehagen* (Kap. 2). Oslo: Universitetsforlaget AS.

Kunnskapsdepartementet (2011) *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Lund, I. (2014). Tydelige og varme voksne i møte med mobbing i barnehagen. I Helgesen, M.B (red). (2014). *Mobbing i barnehagen* (Kap. 6). Oslo: Universitetsforlaget AS.

- Løkken, G., Søbstad, F. (2013). *Observasjon og intervju i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Midtsand, M., Monstad, B., Søbstad, F. (2004). *Tiltak mot mobbing starter i barnehagen*. (rapport 2/2004). Trondheim: Dronning Mauds Minne Høgskole.
- Mikkelsen, M., Åsebø, S. (2014). Det hjelper ikke å si ifra, de gjør ikke noe uansett. 17 000 elever blir mobbet. Odin var en av dem. VG. Hentet 20.februar 2015 fra www.vg.no/spesial/2014/odin/
- Moen, E. (2014). *Slik stopper vi mobbing – en håndbok*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Olweus, D. (1992). *Mobbing i skolen. Hva vi vet og hva vi kan gjøre*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Pettersen, R.J (red). (1997). *Mobbing i barnehagen*. Oslo: SEBU Forlag.
- Roland, E. (2014). *Mobbingens psykologi – hva kan skolen gjøre?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Rørnes, K. (2007). *Det motstandsdyktige ”mobbeviruset”. Hvordan utvikle en beredskap som virker i barnehage og skole? Strategi – planer – tiltak*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Sandsleth, G. (2007). *Mobbing – Forstå, bekjempe og forebygge*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Sveen, K. (2013). *Barna lærer mobbing av mor og far*. Hentet 14.april 2015 fra <http://www.nrk.no/ho/barna-laerer-mobbing-av-mor-og-far-1.10863725>
- Utdanningsforbundet. (2015). *Elevundersøkelsen 2014 – mobbing, krenkelser og arbeidsro*. Hentet 13.april 2015 fra <http://www.udir.no/Tilstand/Forskning/Rapporter/NTNU/Elevundersokelsen-2014--mobbing-krenkelser-og-arbeidsro/>

Vatn, A.S., Bjertness, E., Lien, L. (2007). *Mobbing og helseplager hos barn og ungdom*. Hentet 14.april 2015 fra <http://tidsskriftet.no/article/1563713/>

World Health Organization. (2015). *Health*. Hentet 13.april 2015 fra <http://www.who.int/trade/glossary/story046/en/>

7. Vedlegg

7.1 Vedlegg 1

Intervjuguide

Jeg skal gjøre et intervju der jeg intervjuer to assistenter og to førskolelærere fra en og samme barnehage. Jeg vil se etter ulikheter i svarene ut i fra en assistent sin side og en førskolelærer sin side, og undersøke om det er forskjell i hva de ser og oppfatter rundt temaet.

1. Presentere tema og problemstilling:

- *Hvilke erfaringer og opplevelser har personalet med mobbing blant barn i barnehagen?*

2. Spørsmål tilknyttet tema:

1. Hvilke erfaringer har dere med mobbing blant barna?

- Hvordan ser dere det?
- Hvordan gjør/utfører barna det?
- Hvorfor tror dere det skjer?
- Oppfatter dere at de er bevisste og vet hva de gjør?
- Er det forskjell på jenter og gutter?

2. I hvilke situasjoner har dere erfart mobbing?

- Forskjell på gutter og jenter?
- Rettet mot motorikk?
- Brukes det fysisk form for mobbing?
- Forskjell på inne og utelek?
- Ulike situasjoner? Uttestenging? Blikk? Ordbruk?

3. Hva gjør barnehagen for å forebygge mobbing?

4. Hvilke tiltak har barnehagen om de oppdager mobbing?

- Oppfølging?

5. Har dere gjort dere tanker rundt den psykiske påkjenningen (helsen) til barna i forhold til mobbing?

- Selvbildet
- Energinivå
- Humør

6. Hvordan oppfatter dere synet og fokuset på mobbing i barnehager generelt?

7. Hva mener dere bør gjøres for å øke eventuelt fokus og oppmerksomhet rundt mobbing i barnehagene?

7.2 Vedlegg 2

Analyse av intervjuene

Likt	Ulikt
<ul style="list-style-type: none"> - Komplisert og vanskelig tema - Skjer i ung alder, ned til 3 år - Mye utestenging og ignorering - Lite erfaring med mobbing – har ikke hatt noen voldsomme episoder med det - Forebygging: fokus på vennskap, snakke med barna om det, de voksne må være til stede- viktig, foreldreansvaret og samarbeidet med dem – veldig viktig - Jobber forebyggende – kanskje grunnen til lite forekomst av mobbing - Fokuserer på det positive - Griper fort inn og tar tak i det der og da i situasjonen - Likestillingsprosjekt og hjerteprogram- sosialkompetanse. - Jentene er verbal og nonverbal, bruker kroppsspråk, kan dytte - Guttene er litt mer fysisk, men krangler mye verbalt - Fokuset på mobbing er for lite - Fortsette med forebyggingen, tørre å gjøre noe og fokuset på forelderrollen. - Personen som mobber kan ha problemer hjemme og får ut frustrasjonen på andre, - Mobbeofferet er ofte en svakere person enn mobberen	<p><u>Informant 1:</u> Mener det er lettere å mobbe ute for guttene, og inne for jentene. Mye kjefting blant jentene og dytting, guttene er mer fysisk og kan gå rett på én person ofte i større gruppe. Bursdager og innbydelser et problem.</p> <p><u>Informant 2:</u> Like mye ute som inne, men det er lettere å gjemme seg bort inne. Utestenging blant jentene og mer fysisk krangling blant guttene. Bursdager og innbydelser et problem.</p> <p><u>Informant 3:</u> Mer skjult inne – de voksne ser ikke det så lett, og mer fysisk ute. Jentene er verbale og bruker kroppsspråk, kan være fysisk. Guttene er helst fysisk. Dialog med skolen. Bryte maktrollene om sterk og svak person/ populær-mindre populær.</p> <p><u>Informant 4:</u> Enklere å gjemme seg bort ute og derfor enklere å utføre den type handlinger ute enn inne. Jentene er mye verbalt og nonverbalt med blick osv. Guttene er også verbale og at det er lettere å bli oppdaget om de er fysisk.</p>